

تعاون و کشاورزی، سال دوم، شماره ۵، بهار ۱۳۹۲

تحلیل موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان کرج در دستیابی به کشاورزی پایدار

رضا ابراهیمی میمند^۱، سید مهدی میردامادی^۲، محمد حسین رزاقی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۷/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۲/۱۴

چکیده

هدف کلی این پژوهش، تحلیل موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان کرج در دستیابی به کشاورزی پایدار است. جامعه آماری تحقیق، ارکان تعاونیهای فعال تولید بخش کشاورزی در سطح شهرستان کرج را دربرمیگیرد (N=1120). با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران و با وارد کردن انحراف معیار متغیر وابسته (دستیابی به کشاورزی پایدار) ۱۷۷ نفر از جامعه آماری برای مطالعه انتخاب شدند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه‌ای است که روایی آن توسط پانل متخصصان و پایایی آن توسط ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha > 0.7$) تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS_{win8} انجام شد. نتایج توصیفی با استفاده از آماره‌های مربوطه نشان داد که مهمترین موانع دستیابی به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی نبود مقررات حقوقی لازم به منظور حرکت واحدهای بهره‌برداری به سوی اندازه مطلوب بوده و مهمترین راهکار جهت دستیابی به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید، توجه سیاستگذاران به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید بوده است. علاوه بر این، برپایه نتایج تحلیل عاملی (نتایج استنباطی)، موانع و مشکلات تعاونیهای شهرستان مورد مطالعه جهت دستیابی به کشاورزی پایدار در قالب سه عامل: ۱. موانع آموزشی، ۲. موانع حمایتی، ۳. موانع دانشی و نگرشی طبقه بندی شدند.

واژه‌های کلیدی:

کشاورزی پایدار، تعاونیهای روستایی، توسعه کشاورزی، موانع، شهرستان کرج

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران
(نویسنده مسئول)
e-mail: reza74e@gmail.com

۲. دانشیار گروه توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

۳. استادیار سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، تهران

مقدمه

از آنجا که از جمله مهمترین مشکلات کشورهای در حال توسعه، پایین بودن میزان تولید و بهره‌وری در بخش کشاورزی، دامنگیر شدن فقر روستایی و عقب ماندگی تاریخی روستاها و نیز در برداشتن جمعیت فراوان روستایی و کشاورز هستند، دولتمندان در این کشورها باید به طور جدی جهت رفاه مردم خود، بر تنها راه فائق آمدن بر مشکل گرسنگی و دستیابی به امنیت یعنی توسعه درست و پایدار کشاورزی تأکید کنند (Christou, 2005). به دیگر سخن، بخش چشمگیری از جمعیت کشورها در مناطق روستایی سکونت دارند و شغل اصلی آنها کشاورزی است؛ بنابراین، دستیابی به توسعه روستایی بدون توجه به بخش کشاورزی و بهبود وضعیت این بخش ممکن نخواهد بود (Daizavandi et al., 2010). با توجه به ویژگیهای کلی بخش کشاورزی، اولویت وظیفه سیاستگذاران و برنامه‌ریزان در قبال این وضعیت، ایجاد دگرگونی عمیق این بخش است. همچنین بخش کشاورزی به حدی گسترده شده است که در عمل بدون مشارکت کشاورزان، رسیدن به اهداف و مراتب بالای توسعه غیرممکن ارزیابی شده است (Amini & Ramazani, 2006). افزون بر این، توسعه روستایی نخستین گام به سوی توسعه ملی است و مهمترین عامل توسعه روستایی، بسترسازی لازم برای ارتقای توان و اشتیاق روستاییان برای تشکیل تعاونی تولیدی در مناطق روستایی برپایه اصل پایداری و سودآوری است (Ahmadi, 1999).

تعاون یکی از بخشهای مهم اقتصادی کشور در جذب سرمایه‌گذاری مولد و اشتغالزا می‌باشد. این بخش در صورت رفع موانع و محدودیتهای تولید و ارتقای ضریب امنیت سرمایه‌گذاری داخلی و در صورت اجرای سیاستهای حمایتی و بازنگری در قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی حمایت از سرمایه‌گذاران، با اعمال سیاستهای مالی و پولی هماهنگ و تنظیم قوانین کار اثربخش می‌تواند به عنوان محور توسعه اقتصادی در جذب سرمایه‌گذاری و همچنین ایجاد اشتغال مولد، نقش سازنده‌ای داشته باشد و در حکم یک بازوی قوی اقتصادی - اجتماعی در خدمت توسعه کشور قرار بگیرد (Kluge et al., 2000). شرکتهای تعاونی

مؤسسات یا بنگاه‌هایی هستند که خدمات اجتماعی لازم را در اختیار اعضای خود قرار می‌دهند و در تمامی بخشهای اقتصادی کشور و در هر برهه‌ای از زمان و مکان می‌توان آنها را مشاهده کرد (Fairbairn, 2001). در ایران نیز با توجه به سیاست تصدیگری دولت و لزوم اجرای برنامه خصوصی سازی و مشارکت مردم و همچنین نظریه توسعه خدمات رسانی و حمل و نقل، ضرورت تشکیل این گونه تعاونیها بیش از پیش مطرح شده است. در این باره یکی از این تشکلهای غیردولتی و مهم در بخش کشاورزی، شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی (روستایی) است (نسیمی، ۱۳۸۴).

تجربه نشان داده است که توسعه انسانی پایدار حاصل فرهنگ مشارکت است. هنگامی که هدف نهایی یک جامعه پایدار از لحاظ مالی و زیست محیطی بر محور توسعه باشد، همکاری میان سازمانهای دولتی و غیر دولتی و کارشناسان مبنایی را برای مشارکت لازم فراهم می‌آورد (Anderson & Feder, 2004). در واقع پایداری سامانه‌ای است مشتمل بر مدیریت حفاظت از منابع طبیعی پایه و جهت‌دار کردن دگرگونیهای فنی و سازمانی به گونه‌ای که تأمین پیوسته نیازهای نسل حاضر و نسلهای آینده تضمین شود. پایداری به معنای زندگی کردن با اتکا به درآمدهای طبیعت است نه مستهلک نمودن سرمایه‌های آن (پادروند، ۱۳۹۰). اما کشاورزی پایدار نظامی است که ضمن اعمال مدیریتی موفق در استفاده از منابع برای تأمین نیازهای غذایی بشر، کیفیت محیط را در حفظ و ذخایر منابع طبیعی افزایش می‌دهد و می‌تواند به گونه‌ای نامحدود در جهت رفاه بیشتر بشر، با کارایی بیشتر در مصرف منابع و ایجاد تعادل با محیط به طوری که مساعد افراد بشر و گونه‌های حیاتی دیگر باشد، تکوین یابد. پایداری کشاورزی در نظامهای بهره‌برداری کشاورزی از موضوعات جدی است که در سالهای اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب کرده است. از طرفی تعاونیهای تولید کشاورزی می‌توانند نقش مهمی در حفظ و ارتقای جایگاه بخش کشاورزی و پایداری آن ایفا کنند (علیپور و همکاران، ۱۳۸۷).

تعاون و همکاری از ابتدای زندگی بشر با وی بوده و با گذر زمان و پیچیده تر شدن روابط اقتصادی اهمیت آن روز به روز بیشتر شده است. یکی از انواع نظامهای بهره‌برداری، تعاونیهای تولید کشاورزی (روستایی) است. با توجه به مشکلاتی که در روستاها و در بخش کشاورزی در کشور ما وجود دارد، این نظام می‌تواند بسیاری از مشکلات کشاورزان را حل و در توسعه مناطق روستایی بسیار مؤثر عمل کند. بنابراین تعاونیهای تولید نوعی نظام بهره‌برداری هستند در جهت حداکثر کردن بهره‌برداری از منابع آب و خاک کشور، آشنا ساختن اعضا با روشهای نوین کشاورزی، استفاده صحیح از ماشین آلات کشاورزی متناسب با شرایط محلی، فراهم نمودن امکانات و تسهیلات بیشتر برای توسعه و بهبود صنایع دستی و فعالیتهای غیرکشاورزی (بذر افشان، ۱۳۸۹). شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی علاوه بر شکوفایی اقتصادی، سبب رونق کسب و کار و ایجاد بسترهای مناسب جهت افزایش صادرات کالا و محصولات تولیدی می‌شوند و از این طریق درآمدهای ارزی را نیز افزایش می‌دهند (ابراهیم زاده، ۱۳۸۷). از طرفی، تعاونیهای تولید کشاورزی می‌توانند نقش مهمی در حفظ محیط زیست، حفاظت خاک، کاهش آلودگی آبهای زیرزمینی و سطحی، بهبود کیفیت مواد غذایی و ارتقای جایگاه بخش کشاورزی ایفا کنند. در این باره تجربه کشورهای توسعه یافته نشان می‌دهد که تعاونیها نقش مهمی در ایجاد کشاورزی پایدار داشته‌اند. گفتنی است در ایران نیز اقدامات زیادی در جهت بهره‌گیری از توان تعاونیها انجام گرفته است (محمودی، ۱۳۸۷).

با این مقدمه، هدف کلی پژوهش حاضر بررسی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی شهرستان کرج در دستیابی به کشاورزی پایدار است. جهت نیل به این هدف، اهداف اختصاصی زیر دنبال می‌شوند:

۱. بررسی ویژگیهای شخصی و حرفه‌ای کارشناسان مورد مطالعه؛
۲. اولویت‌بندی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در راستای توسعه پایدار؛
۳. تحلیل موانع دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی؛
۳. اولویت‌بندی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی؛

پیشینه تحقیق

سلمانزاده (۱۳۷۱) در تحقیقات خود هفت عامل را به عنوان موانع مهم تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به توسعه پایدار عنوان می‌کند که عبارتند از: ۱. بی توجهی سیاستها به کشاورزی پایدار و جامعه روستایی، ۲. عدم توجه مؤسسات تحقیقاتی بهینه کشاورزی پایدار، ۳. بی توجهی سیاستهای ملی به توسعه پایدار، ۴. نداشتن نگرشی مثبت به جامعه روستایی و کشاورزی، ۵. عدم به کارگیری فناوریهای محافظ محیط زیست، ۶. توجه به شرایط متنوع محیطی و نیازهای گوناگون جامعه برای رسیدن به کشاورزی پایدار، ۷. نداشتن نظام ترویجی مناسب.

کاشانی (۱۳۷۸) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که از جمله عوامل مهم در عدم دستیابی به توسعه پایدار، نداشتن راهکارهای عملی مبتنی بر واقعیت و رعایت استانداردهای لازم در تولیدات زراعی و برنامه ریزی علمی و اصولی برای بهره‌برداری صحیح از منابع آب است.

صالح نسب (۱۳۸۸) از موانع مهم دستیابی به توسعه پایدار در تولیدات کشاورزی را نبود قوانین جامع و نوین برای حفاظت از منابع، سیاستهای نادرست و عدم پشتیبانی دولت از طرحهای کشاورزی و محیط زیست، وضعیت نامساعد فرهنگی بهره‌برداران، فقر و وضعیت نامطلوب اقتصادی و اجتماعی، میزان مقبولیت و دسترسی به فناوری پیشرفته و عدم آموزش اصولی و کاربردی به کشاورزان می‌داند.

مقصودی (۱۳۸۴) عمده‌ترین مشکلات فراروی بخش کشاورزی را که محدودیتهای گسترده‌ای در مسیر دستیابی به توسعه پایدار روستایی ایجاد نموده‌اند، کوچک بودن و پراکندگی اراضی زراعی بهره‌برداران و عدم بضاعت اقتصادی آنان می‌داند و به منظور رفع این موانع و نیز جهت حل مشکل نظامهای بهره‌برداری، اصلاح سیاستهای کشاورزی را مفید می‌داند.

ویلیامز و وایز (Williams & Wise, 1997) در بررسیهای خود نشان دادند که از جمله موانع مهم دستیابی به کشاورزی پایدار در ایالت آیووا، ناآگاهی کشاورزان در زمینه

کشاورزی پایدار، نگرش نامساعد نسبت به کشاورزی پایدار و عدم دریافت آموزشهای مناسب در زمینه توسعه پایدار هستند.

آکسین (Axin, 2009) در مطالعه خود نتیجه گرفت که مربیانی که حداقل در پنج عملیات کشاورزی پایدار شرکت داشته‌اند، به طور معنی‌داری از میزان نگرش بالاتری نسبت به نظامهای کشاورزی پایدار برخوردار بوده‌اند و مربیانی که در عملیات کشاورزی پایدار شرکت نداشتند، نگرش مساعدی نسبت به کشاورزی پایدار نداشته‌اند؛ بنابراین، وی نگرش را یکی از موانع مهم دستیابی به کشاورزی پایدار می‌داند.

استیون و فرانک (Steven & Frank, 2006) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مهمترین موانع جهت دستیابی به توسعه پایدار عبارتند از: نبود نظام بهره‌برداری کارآمد در جامعه، عدم فرهنگ سازی مناسب در جهت کشاورزی پایدار، به کار نگرفتن نتایج تحقیقاتی و سیاستهای ناکارآمد دولتی در زمینه توسعه پایدار.

ساواری و همکاران (Savari et al., 2012) تحقیقی در زمینه نظامهای کشاورزی پایدار در جهاد کشاورزی استان کردستان انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که از جمله موانع مهم جهت دستیابی به کشاورزی پایدار از دیدگاه کارشناسان، سه عامل آموزشی، دانشی و مهارتی هستند.

مواد و روشها

این تحقیق از نظر ماهیت، از نوع تحقیقات کمی و به لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، جزو تحقیقات توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل ارکان تعاونیهای فعال تولید بخش کشاورزی در سطح شهرستان کرج است (N=1120). با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران و با وارد کردن انحراف معیار، ۱۷۷ نفر از این جامعه، به عنوان نمونه برای مطالعه انتخاب شدند. ابزار اصلی برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته و از پیش آزمون شده می‌باشد. پرسشنامه مذکور از سه قسمت تشکیل

شده است: ۱. ویژگیهای فردی کارشناسان مورد مطالعه، ۲. گویه‌های سنجش موانع و مشکلات تعاونیهای تولید در دستیابی به کشاورزی پایدار و ۳. گویه‌های سنجش راهکارهای دستیابی به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی. جهت تعیین روایی پرسشنامه از پانل متخصصان، شامل استادان گروه توسعه روستایی و نیز کارشناسان بخش تعاونیهای تولید بخش کشاورزی استان البرز استفاده شد و بر اساس نظرات و پیشنهادهای آنان اصلاحات لازم در پرسشنامه به عمل آمد. به منظور برآورد پایایی پرسشنامه از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که برای قسمت موانع و مشکلات ۰/۸۳ و برای راهکارهای بهبود دستیابی به توسعه پایدار ۰/۸۲ به دست آمد. با توجه به اینکه هریک از قسمتهای پرسشنامه بالاتر از ۰/۷۰ می باشد، بنابراین، پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، در بخش آمار توصیفی از آماره‌هایی مانند فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات و در بخش آمار استنباطی از آزمون تحلیل عاملی استفاده شد.

نتایج و بحث

بررسی ویژگیهای شخصی و حرفه ای کارشناسان مورد مطالعه

متوسط سن افراد مورد مطالعه در این تحقیق ۳۵ سال بوده است که جوانترین آنها ۲۱ سال سن و مسن ترین آنان ۵۵ سال سن داشته اند. در خصوص جنسیت، از مجموع ۱۷۷ نفر از مدیران تعاونیهای مورد مطالعه، ۱۷ نفر یعنی ۹/۶ درصد زن و ۱۶۰ نفر یعنی ۹۰/۴ درصد مرد بوده‌اند. همچنین اکثریت تعاونیهای مورد مطالعه فقط یک روستا را زیر پوشش قرار داده‌اند. علاوه بر این، ۷۱ درصد اعضا اعلام داشتند که میزان دانش و آگاهی متوسطی نسبت به کشاورزی پایدار داشته‌اند و ۴۱ درصد فقط در یک و یا دو دوره آموزش در زمینه کشاورزی پایدار شرکت کرده‌اند.

توزیع فراوانی اعضا در خصوص موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به کشاورزی پایدار نشان می‌دهد که ۸۰ درصد از مدیران مورد مطالعه با بیشترین

فراوانی، اظهار داشته‌اند که موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به کشاورزی پایدار در حد زیاد تا خیلی زیاد می‌باشد. نتایج کامل این قسمت در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به کشاورزی

پایدار از دید اعضای تعاونی

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر
خیلی کم	۵	۲/۸	۲/۹
کم	۱۱	۶/۲	۶/۴
متوسط	۱۸	۱۰/۲	۱۰/۵
زیاد	۱۰۱	۵۷/۱	۵۹/۱
خیلی زیاد	۳۶	۲۰/۳	۲۱/۱
بدون پاسخ	۶	۳/۴	-

مأخذ: یافته‌های تحقیق

میانگین: ۳/۸۸ میانه: ۴ مد: ۴ انحراف معیار: ۰/۹۱

اولویت بندی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به کشاورزی پایدار از

دیدگاه اعضا

در خصوص اولویت بندی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به کشاورزی پایدار، از ضریب تغییرات استفاده شد. نتایج این قسمت در جدول ۲ آورده شده است. با توجه به این جدول، ملاحظه می‌گردد که نبود مقررات حقوقی لازم به منظور حرکت واحدهای بهره‌برداری به سوی اندازه مطلوب با کمترین ضریب تغییرات در اولویت اول قرار دارد و مهمترین مانع و مشکل تعاونی تولید در دستیابی به کشاورزی پایدار محسوب می‌شود. در این باره دانش پایین کشاورزان از کشاورزی پایدار در اولویت آخر قرار دارد.

جدول ۲. اولویت بندی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی در دستیابی به کشاورزی

پایدار از دید اعضای تعاونی

اولویت	ضرب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	موانع
۱	۲۴/۰۱	۰/۷۹	۳/۲۹	۱۷۳	نبود مقررات حقوقی لازم به منظور حرکت واحدهای بهره‌برداری به سوی اندازه مطلوب
۲	۲۵/۱۲	۱/۰۱	۴/۰۲	۱۷۲	کوچک‌بودن و پراکندگی اراضی زراعی بهره‌برداران
۳	۲۵/۳۷	۱/۰۲	۴/۰۲	۱۷۲	مشکلات مالی، اعتباری و کمبود نقدینگی تعاونیها
۴	۲۵/۴۵	۱/۰۰	۳/۹۳	۱۷۱	عدم ارائه آموزش اصولی و کاربردی به کشاورزان
۵	۲۶/۹۲	۱/۰۵	۳/۹۰	۱۷۳	به کار نگرفتن کارشناسان در جهت توسعه کشاورزی پایدار
۶	۲۸/۳۱	۱/۰۹	۳/۸۵	۱۷۳	عدم پشتیبانی دولت از طرحهای کشاورزی و محیط زیست
۷	۲۹/۷۲	۱/۱۵	۳/۸۷	۱۷۲	باور ضعیف و یا عدم باور به بخش تعاون در قسمتی از حاکمیت
۸	۳۱/۲۵	۱/۱۵	۳/۶۸	۱۷۳	نبود قوانین جامع و نوین برای حفاظت از منابع طبیعی
۹	۳۳/۸۰	۱/۲۲	۳/۶۱	۱۷۲	وضعیت فرهنگی بهره‌برداران
۱۰	۳۵/۴۷	۱/۱۶	۳/۲۷	۱۷۲	دانش پایین کشاورزان از کشاورزی پایدار

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقیاس: ۱. خیلی کم، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد

تحلیل موانع دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه با استفاده از

تحلیل عاملی

به منظور تحلیل موانع دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه، از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. جهت تعیین مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی، از ضریب KMO و آزمون بارتلت استفاده گردید. مقدار KMO برابر ۰/۸۴۱ به دست آمد. همچنین مقدار آزمون بارتلت برابر ۳۵۲/۵۴۲ ($p=0.000$) محاسبه شد که در سطح ۱ درصد معنی‌دار گردید. این مقادیر نشان می‌دهند که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند. در این تحلیل ۳ عامل با مقادیر ویژه بالاتر از ۱ استخراج شدند که ۵۱/۶۹ درصد از واریانس کل عاملها را تبیین کردند و ۴۸/۳۱ درصد باقیمانده مربوط به عواملی بود که در

تحلیل شناسایی نشد. با توجه به مقدار ویژه، در جدول ۳ عامل اول بیشترین سهم (۳/۲۷) و عامل آخر (سوم) کمترین سهم (۱/۱۸) را در تبیین واریانس کل عاملها داشتند.

جدول ۳. تعداد عاملهای استخراج شده و سهم هر یک از آنها

شماره عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	۳/۲۷	۲۷/۷۱	۲۹/۸۱
۲	۱/۲۳	۱۳/۹۱	۴۲/۶۲
۳	۱/۱۸	۹/۱۷	۵۱/۷۹

مأخذ: یافته‌های تحقیق

به منظور جداسازی عاملها به صورت روشنتر، از چرخش عاملی واریماکس استفاده شد که بار عاملی هر متغیر پس از چرخش عاملی در جدول ۴ آمده است. پس از بررسی گویه‌های (متغیرها) مربوط به هر عامل و بار عاملی آنها، عوامل به این ترتیب نامگذاری شدند: ۱. موانع آموزشی، ۲. موانع حمایتی، ۳. موانع دانشی و نگرشی.

جدول ۴. تحلیل موانع دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی مورد مطالعه

عامل	گویه‌های هر عامل	بار عاملی
۱. موانع آموزشی	- عدم آموزش اصولی و کاربردی به کشاورزان	۰/۶۵۲
	- دانش پایین کشاورزان از کشاورزی پایدار	۰/۷۸۷
	- وضعیت فرهنگی بهره برداران	۰/۵۵۵
۲. موانع حمایتی	- مشکلات مالی، اعتباری و کمبود نقدینگی تعاونیها	۰/۸۰۶
	- عدم پشتیبانی دولت از طرحهای کشاورزی و محیط زیست	۰/۶۷۷
	- نبود قوانین جامع و نوین برای حفاظت از منابع طبیعی	۰/۷۰۴
۳. موانع دانشی و نگرشی	- به کار نگرفتن کارشناسان در جهت توسعه کشاورزی پایدار	۰/۸۰۶
	- باور ضعیف و یا عدم باور به بخش تعاون در قسمتی از حاکمیت	۰/۶۷۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق

اولویت بندی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی

در خصوص اولویت بندی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی، از ضریب تغییرات استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۵ آورده شده است. با توجه به این جدول، ملاحظه می‌گردد که توجه سیاستگذاران به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید با کمترین ضریب تغییرات در اولویت اول قرار دارد. در این باره اولویتهای بعدی به ترتیب عبارتند از: ایجاد اتحادیه و تشکلهایی به منظور حمایت از تعاونیها در خصوص توسعه پایدار کشاورزی، آموزش و ترویج صحیح کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید، افزایش توان اقتصادی کشاورزان، مدیریت مشارکتی از طریق به کارگیری سیستمهای غیر متمرکز، حمایت وزارت تعاون از تعاونیها در خصوص توسعه کشاورزی پایدار، اصلاح نظامهای بهره‌برداری، سوق دادن فرهنگ و ارزشها به حفاظت از منابع پایه، به کارگیری فناوریهای محافظ محیط زیست در تعاونیها و دسترسی تعاونیها به نهادههای کشاورزی.

جدول ۵. اولویت بندی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در تعاونیهای تولید کشاورزی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	تعداد	راهکارها
۱	۲۳/۳۷	۰/۹۳	۳/۹۸	۱۷۳	توجه سیاستگذاران به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید
۲	۲۴/۴۶	۰/۹۰	۳/۶۸	۱۷۴	ایجاد اتحادیه و تشکلهایی به منظور حمایت از تعاونیها در خصوص توسعه پایدار کشاورزی
۳	۲۵/۰۶	۰/۹۹	۳/۹۵	۱۷۳	آموزش و ترویج صحیح کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید
۵	۲۷/۳۹	۱/۰۹	۳/۹۸	۱۷۲	افزایش توان اقتصادی کشاورزان
۶	۲۷/۵۱	۱/۰۴	۳/۷۸	۱۷۳	مدیریت مشارکتی از طریق به کارگیری سیستمهای غیر متمرکز
۷	۲۷/۸۱	۱/۰۹	۳/۹۲	۱۷۲	حمایت وزارت تعاون از تعاونیها در خصوص توسعه کشاورزی پایدار
۸	۲۸/۱۷	۱/۰۹	۳/۸۷	۱۷۳	اصلاح نظامهای بهره برداری
۹	۲۸/۳۵	۱/۱۰	۳/۸۸	۱۷۴	سوق دادن فرهنگ و ارزشها به حفاظت از منابع پایه
۱۰	۲۸/۳۹	۱/۱۱	۳/۹۱	۱۷۲	به کارگیری فناوریهای محافظ محیط زیست در تعاونیها
۱۱	۲۹/۰۶	۱/۱۸	۴/۰۶	۱۷۴	دسترسی تعاونیها به نهادههای کشاورزی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۱. خیلی کم، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

بررسی موانع و مشکلات تعاونیهای تولید کشاورزی جهت دستیابی به کشاورزی پایدار به عنوان یکی از اهداف چشم انداز ۱۴۰۴ در کشور از اهمیت بالایی برخوردار است؛ لذا در این پژوهش به بررسی موانع و مشکلات تعاونیهای شهرستان کرج در دستیابی به کشاورزی پایدار پرداخته و راهکارهایی برای آن در نظر گرفته شد.

نتایج تحقیق نشان داد که از مهمترین موانع دستیابی به کشاورزی پایدار در تعاونیهای کشاورزی از دیدگاه اعضا، «نبود مقررات حقوقی لازم به منظور حرکت واحدهای بهره‌برداري به سوی اندازه مطلوب» و «کوچک بودن و پراکندگی اراضی زراعی بهره‌برداران» می‌باشند، در حالی که «دانش پایین کشاورزان از کشاورزی پایدار» و «وضعیت فرهنگی بهره‌برداران» از اهمیت بالایی برخوردارند. علاوه بر این، برپایه نتایج تحلیل عاملی، موانع تعاونیهای کشاورزی شهرستان کرج در سه عامل: ۱. موانع آموزشی، ۲. موانع حمایتی و ۳. موانع دانشی و نگرشی طبقه‌بندی شدند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه ارکان تعاونیهای مورد مطالعه، مهمترین راهکارها جهت دستیابی به کشاورزی پایدار «توجه سیاستگذاران به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید» و «ایجاد اتحادیه و تشکلهایی به منظور حمایت از تعاونیها در خصوص توسعه پایدار کشاورزی» می‌باشند، در حالی که «دسترسی تعاونیها به نهادهای کشاورزی» و «به کارگیری فناوریهای محافظ محیط زیست در تعاونیها» اهمیت چندانی ندارند. در این راستا با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. با توجه به اینکه از موانع مهم عدم دستیابی به کشاورزی پایدار در تعاونیهای کشاورزی شهرستان کرج، موانع آموزشی است، لذا پیشنهاد می‌شود که کلاسهای آموزشی و ترویجی در سطح روستا برای کشاورزان برگزار گردد.
۲. با توجه به اینکه مهمترین راهکار جهت دستیابی به کشاورزی پایدار توجه سیاستگذاران به کشاورزی پایدار در تعاونیهای تولید می‌باشد، لذا پیشنهاد می‌گردد که نهادهای ذیربط و مقامات سیاسی توجه خاصی به کشاورزی پایدار داشته باشند.

۳. نظر به اینکه یکی از موانع مهم کشاورزی پایدار، موانع دانشی و نگرشی است، پیشنهاد می‌شود در رسانه ملی توجه خاصی به این موضوع شود تا کشاورزان و سایر آحاد جامعه به این موضوع واقف شوند که کشاورزی پایدار هیچ مغایرتی با سودآوری ندارد.

منابع

۱. ابراهیم زاده، خ. (۱۳۸۷). *ارزشیابی تعاونی‌های تولید روستایی با تأکید بر نظام بازرگانی*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه تبریز.
۲. بذرافشان، ج. (۱۳۸۹). *آسیب شناسی های تعاونی‌های تولید روستایی در ایران*. مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین المللی جغرافیدانان جهان اسلام. ۱۷-۲۵ فروردین. تهران.
۳. پادروند، س. (۱۳۹۰). *بررسی ظرفیتهای بخش تعاون در افزایش اشتغال از دیدگاه ارکان تعاونیهای تولید بخش کشاورزی در شهرستان ورامین*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
۴. سلیمانزاده، س. (۱۳۷۱). *کشاورزی پایدار، رهیافتی در توسعه کشاورزی کشور و رسالتی برای ترویج ایران*. مجموعه مقالات ششمین سمینار علمی ترویج کشاورزی کشور. سازمان ترویج کشاورزی. تهران.
۵. صالح نسب، غ. (۱۳۸۸). *انعطاف پذیری الگوی کسب و کار تعاونی در زمانهای بحران*. تهران: معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و آموزش تعاون، صفحات ۱۵ - ۳۰.
۶. علیپور، ح.، فلاح، ر. و مقدس فریمانی، ش. (۱۳۸۷). *دانش و گرایش محققان سازمان ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی نسبت به کشاورزی پایدار. پژوهش و سازندگی (شاخه زراعت و باغبانی)*، شماره ۸۱، صفحات ۱۱۱-۱۱۹.
۷. کاشانی، م. (۱۳۷۸). *نقش شرکت‌های تعاونی در فعالیتهای زراعی*. مجله جهاد، سال دهم، شماره ۱۶۸، صفحات ۱۷-۲۴.

۸. محمودی، م. (۱۳۸۷). شرکت‌های تعاونی رویکردی مناسب برای کارآفرینی و اشتغال. مجموعه مقالات اولین همایش ملی تعاون و کارآفرینی. کیش.

۹. مقصودی، ط. (۱۳۸۴). بررسی وضعیت پایداری کشت سیب‌زمینی در شهرستان فریدون‌شهر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی، دانشگاه تهران.

۱۰. نسیمی، ع. (۱۳۸۴). سبب‌قطور تعاونی‌ها و اصلاح نظام بهره‌برداری کشاورزی ایران. تهران: سازمان تعاون روستایی ایران.

11. Ahmadi, M. T. (1999). *Study of factors affecting the membership of farmers in rural production cooperatives under the multiplicity model of dissemination of innovations: A case study of Fars province*. A Thesis Presented For the Degree of Master, Tarbiat Modares University, Faculty of Agricultural.

12. Amini, A. M., & Ramazani, M. (2006). Study of Effective Factors on Success of Poultry-Farm in Esfahan Province. *Journal of Natural Resources and Agricultural Techniques and Sciences*, 10(1), 121-135.

13. Anderson, J. R., & Feder, G. (2004). Agricultural extension: good intentions and hard realities. *The World Bank Research Observer*, 19(1), 42-60. Retrieved 18 December from <http://wbro.oxfordjournals.org/cgi/reprint>.

14. Axin, B. (2009). *Cooperatives and sustainable development*. New York: Milton Keynes Open University Press.

15. Christou, L. (2005). Agricultural organizations debt adjustment: The role of the state. the Agricultural Organizations and of the Agricultural Bank of Greece. *Sineteristiki Poria*, 17 (2), 232-251.

16. Daizavandi, S., Ansari, H., & Azkia, M. (2010). Survey of staff amount from rural cooperatives social and economical performance, Case Study: Mashahd

county rural cooperatives. *Journal of Jihad* (Jihad Ministry Publishing), 21 (2), 63- 89.

17.Fairbairn, B. (2001). Social movements and co-operatives: Implications for history and development. *Review of International Co-operation*, 94 (1), 24-35.

18.Kluge, J., Meffert, J., & Stein. L. (2000). The German road to innovation. *The McKinsey Quarterly*, 2, 99–105.

19.Labour International Organization (2008). *Fact sheet cooperatives and rural employment*. New York: Publishing of World Bank Public Action.

20.Savari, M., Sarani, V., & Shahpasand, M. R. (2012). Analysis of the attitudes of agriculture organization experts in Kurdistan province towards agro-forestry farming. *Annals of Biological Research*, 3 (12),5529-5535.

21.Steven, V. P., & Frank, N. (2007). Measuring farm sustainability and explaining differences in sustainable efficiency. *Ecological Economics*, 62(1),149-161.

22.Williams, D. L., & Wise, K. L. (1997). Perceptions of Iowa secondary school agricultural education teachers and students regarding sustainable agriculture. *Journal of Agricultural Education*, 38(2), 15-20.